

VÅRE ROVDYR

NR. 2/2023 / ÅRGANG 37

FORENINGEN VÅRE ROVDYRS TIDSSKRIFT

TRE GANGER SÅ MANGE ULVEFLOKKER I
NEDERLAND SOM INNEN NORGES GRENSE

ULVEN I DANMARK: DESTRUKTIV
KOMMUNIKASJON I ROVDYRDEBATTEN

ROVDATA HAR UNDERSØKT
158 DØDE ROVDYR

Forside:
Foto:
Roger Brendhagen.

Bakside:
Foto:
Roger Brendhagen.

VÅRE ROVDYR

Utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs styre

Ansvarlig redaktør
Alette Sandvik
as@fvr.no

Øvrige redaksjonsmedlemmer
Ingvild Elise Ihle
ii@fvr.no

Sats & layout
Marius Sjøli

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Internett
www.rovdyrene.no

ISSN 0801-4728

INNHOOLD

LEDER	SIDE 51
HVORDAN STÅR DET TIL MED VÅRE ROVFUGLER OG UGLER?	SIDE 52
KONTROVERSIELL FELLINGSTILLATELSE PÅ BINNE MED UNGER	SIDE 58
TRE GANGER SÅ MANGE ULVEFLOKKER I NEDERLAND SOM INNEN NORGES GRENSER	SIDE 62
ROVDATA HAR UNDERSØKT 158 DØDE ROVDYR	SIDE 64
ULVEN I DANMARK: DESTRUKTIV KOMMUNIKASJON I ROVDYRDEBATTEN	SIDE 68
SKOTTLAND SKAPTE I ÅR HISTORIE MED ET NYTT FORBUD MOT REVEJAKT!	SIDE 76
SPORINGSTUR VINTEREN 2024	SIDE 77
GLEDELIGE NÆRMØTER MED BJØRN OG JERV	SIDE 78
FELLING AV KONGEØRN ER INGEN «QUICK-FIX» MOT TAP AV LAM	SIDE 80
ROVDYRGLADER	SIDE 82
ÅRSMØTET 2023	SIDE 84
ROVFUGLMOTTAKET	SIDE 86
HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE	SIDE 87
FOREDRAG PÅ GREFSENKOLLEN LØRDAG 13. JANUAR 2024	SIDE 88
INFORMASJON OM ÅRSMØTET 2024	SIDE 89

52

HVORDAN STÅR DET TIL MED VÅRE ROVFUGLER OG UGLER?

64

ROVDATA HAR UNDERSØKT 158 DØDE ROVDYR

68

ULVEN I DANMARK: DESTRUKTIV KOMMUNIKASJON I ROVDYRDEBATTEN

66

FELLING AV KONGEØRN ER INGEN «QUICK-FIX» MOT TAP AV LAM

LEDER

DEN FARLIGE BJØRNEN?

Den 21 august startet bjørnejakten i Sverige, 649 bjørner skulle felles. Man begynte ganske fort å lese om bjørneangrep fra Sverige. Folk blir angrepet, noen slipper fra det med små skader mens andre blir alvorlig skadet. Mediene ser ut til å elske slike saker og går ut med dramatiske overskrifter om disse angrepene. Man må klikke seg inn på artikkelen å lese hele, for å finne i en liten setning om at bjørnen var påskutt, skadeskutt eller at det var løshund som hadde los på bjørnen som gikk til angrep. Jeg vil strekke meg til å si at ved alle bjørneangrep som man hører om ifra Sverige så er det enten snakk om løshund i los, påskyting eller skadeskyting. Dette er ganske viktig å merke seg dersom man er opptatt av å lære om bjørnens adferd. Skandinavisk brunbjørn er jo et meget fredelig dyr som ikke ønsker å oppsøke mennesker, nei, de er rett og slett ganske sky. Men, så kommer media gang på gang og fyrer opp under frykten for bjørn. Det er faktisk så ille at det finnes tilfeller der personer har hatt en fantastisk opplevelse med bjørn i naturen og ønsket å dele dette med media, men de ville ikke ta det inn fordi opplevelsen ikke var dramatisk, eller kunne beskrives som skremmende. Jeg synes media kunne poengtert mye tydeligere grunnen for alle disse bjørneangrepene, slik at ikke folk går rundt og tror at bjørnen er et blodtørstig dyr som bare går rundt og venter på en anledning til å angripe, slik som en liten gruppe mennesker må ha tenkt tilbake i 2011. Da hadde vi en liten hannbjørn her nede på Agder. Den ble observert på fjellet av denne gruppen på 3-400 meters avstand. Resultatet av det var at redningshelikopteret kom og hentet dem. Tidligere i år var det en gjeng med unge jenter som så noe de trodde kunne ha vært en bjørn i øvre del av Setesdal i Agder. Noen dager etter dette var det en gjeng med tøffe fjellklatrere som stod i bunnen av en fjellvegg, ikke så langt

unna der denne bjørnen skulle blitt observert. De hørte noen lyder av kvistknekking, deretter fikk de panikk og klatret opp i fjellet og ringte politiet, som faktisk rykket ut. Det som skulle være en observasjon av bjørn, var etter all sannsynlighet et storfe. Det er jo ikke helt utenkelig at disse reaksjonene kan spores tilbake til mediens framstilling av bjørnen og andre rovdyr for den saks skyld. Kunne mediene bare prøvd å legge litt vekt på hvilke fantastiske opplevelser man kan få med å ha rovdyr i naturen, så hadde det vært til stor hjelp for bjørnen og de andre.

Tor Arild Esperås, styreleder.

HVORDAN STÅR DET TIL MED VÅRE ROVFUGLER OG UGLER?

INNLEDNING AV ALETTE SANDVIK

TEKST OM VANDREFALK OG JAKTFALT AV TORGEIR NYGÅRD
SENIORFORSKER VED NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING

Få fugler fascinerer slik som rovfugler og ugler gjør.

Men på samme måte som de store rovdyrene, så har også de blitt utsatt for massiv etterfølgelse og forsøk på utryddelse. Rovfuglene var statussymboler for fyrstene i vikingtid og middelalder. Men på 1800-tallet ble det innført skuddpremie på mange av dem. De engang så ettertraktede statussymbolene, beundret av mange for sin skjønnhet og hurtighet, ble stemplet som skadedyr. De var rotter med vinger. Og de stjal fra menneskenes matfat. Alle mulige midler fra gift, gevær og klappfeller ble brukt. Egg skulle knuses, og ungene skulle drepes for å bli kvitt dem. Siden starten på 1900-tallet ble også miljøgifter en betydelig faktor som påvirket produksjon og dødelighet.

▼
Jaktfalk. Foto: Kjartan Trana.

Etter århundrer med stor etterstrebelse så gikk myndighetene til det skritt å frede rovfuglene og ugle. Det startet med alle ugler unntatt hubro og snøugle i 1930. Etterfulgt av fiskeørn i 1962, snøugle i 1965, havørn og kongeørn i 1968 og til slutt alle rovfugler og hubro i 1971.

Ettersom mange av rovfuglene har en meget lav reproduksjon så ga ikke fredningen en umiddelbar synlig effekt. Men etter et par tiår begynte de å gjenerobre sine gamle hekkplasser.

Rovfugler og rovpattedyr har helt sentrale funksjoner i naturen. Flere spiller en viktig bestandsregulerende rolle for smånagere og andre smådyr, og kan slik også begrense forekomsten av både andre smådyr, og tar bort individer som er skadet eller syke. Mange er også viktige som naturens renovasjonsvesen ved å livnære seg av åtsler eller fiskeslo. For oss mennesker har rovfuglene en viktig rolle som såkalte indikatorarter, ved at de som følge av sin store sensitivitet til ulike miljøforandringer kan fortelle oss mye om tilstanden i våre økosystemer.

BirdLife Norge skrev i 2020 en rapport (NOF-rapport 2020-05) som beskriver tilstanden til alle de 15 artene av dagaktive rovfugler og 10 uglearter som hekker regelmessig hos oss. De fleste rovfugl- og uglebestander i Norge er i dag vurdert som stabile, men det er også noen arter som sliter veldig. En av disse er hubroen

som du kan lese mer om i den neste utgaven av Våre Rovdyr. Snøugla er den eneste av de hekkende ugle i Norge som er oppført som truet i den globale rødlista for arter.

Press fra ulovlig reirplyndring og jakt er sterkt redusert sammenlignet med tidligere, men det avdekkes årlig hendelser der rovfugler og ugler har vært utsatt for kriminelle handlinger. I dag er de største truslene trolig tap av gode leveområder og hekkplasser, moderne skogsdrift, matmangel, forstyrrelser fra mennesker, kollisjon med ulike strukturer (vindturbiner, strømførende kabler ol.)

De artene som sliter aller mest hos oss i dag er snøugle, hubro, hønsehauk og jaktfalk. Her trengs det mer fokus og tiltak fremover for å bedre deres muligheter til å overleve i Norge.

Vi kommer i flere utgaver av Våre Rovdyr fremover til å belyse situasjonen for en rekke av våre rovfugler og ugler.

Her kommer informasjon om vandrefalk og jaktfalk skrevet av seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning Torgeir Nygård.

VANDREFALK

Hekkebestanden av vandrefalk i Norge var nesten utryddet på begynnelsen av 1970-tallet. Da vi begynte å følge med på denne arten gjennom Prosjekt falk, som dekket både vandrefalk og jaktfalk, var det bare åtte kjente par av vandrefalk igjen i Norge. Det var anslått

▼
Vandrefalk.
Foto: Terje Kolaas.

at den historiske bestanden hadde vært mellom 500 og 1000 par. Som ellers i Europa og i USA var det miljøgifter, spesielt DDT som var årsaken til nedgangen gjennom eggeskallfortynning og fosterdødelighet. Forbudet mot bruk av DDT i landbruket i 1970 gjorde at bestanden langsomt tok seg opp igjen, først på hekkplasser i kystnære habitater, senere langs fjordene og oppover dalene.

I Nord-Trøndelag holdt den seg på et stabilt lavt antall frem til midt på 1990-tallet, og det var bare på kysten den var påvist hekkende. Fra midt på 2000-tallet begynte den å dukke opp i fjordstrøkene og i innlandet. Tallene økte jevnt og trutt, spesielt langs fjordene, men også oppover i dalene. Nivåene av miljøgifter i egg av vandrefalk har falt kraftig de siste tiårene, og forurensningsnivåene ser nå ut til å være under kritiske nivåer, så den trusselen burde være minimert. Imidlertid er det nå dokumentert at de kystnære bestan-

dene i Trøndelag og i Møre og Romsdal er sterkt avtakende. Vandrefalkens foretrukne byttedyr er mellomstore fugler, så som krykkje, fiskemåke, terner og alkefugler. Den lave hekkesuksessen til de kysthekkende vandrefalkene antas å være forårsaket av synkende antall sjøfugler, spesielt av disse artene.

I Nord-Trøndelag har antallet okkuperte territorier blitt halvert de siste 15 årene, og størst er nedgangen på kysten med 70 % nedgang. I Møre og Romsdal er det enda verre, her viser en undersøkelse i 2023 at bestanden sannsynligvis er redusert med mellom 80 og 90 prosent siden 1990-tallet. På den kjente sjøfugløya Runde hekka det på slutten av 1990-tallet opptil fem par, og nå er det ingen igjen (A.O. Folkestad, pers. medd.) På samme tid har krykkjebestanden på Runde gått ned fra antatt 50-100,000 par til noen få titalls. Det ser derfor ut til at det er en klar sammenheng mellom hekkebestanden av sjøfugl

► **Hvordan står det til med våre rovfugler og ugler?**

►
Jaktfalk.
Foto: Kjartan Trana.

og vandrefalkens nedgang på kysten. Sjøfuglernes dramatiske tilbakegang er imidlertid dårlig forklart og forstått, men at forholdene i havet spiller inn kan det ikke være tvil om. Overfiske av sentrale fiskebestander kan her være en nøkkelfaktor.

JAKTFALK

Yngvar Hagen skriver dette i sin bok «Rovfuglene og viltpleien» (1952): «På grunn av forfølgelser menes den å ha gått tilbake i antall, eller iallfall å ha en mindre utbredelse her i landet nå enn tidligere. Med hensyn til antallet av jaktfalker er det imidlertid å innvende at den neppe noen gang har vært tallrik. Jaktfalkens hele natur og dens livskrav er meget spesielle og fordrer i alminnelighet store områder for hvert bosatt par og en høy grad av isolasjon. For at fuglen skal trives, må derfor individtallet innenfor et distrikt («befolkningstettheten») ligge forholdsvis lavt.»

Jaktfalken er rypespesialist, og er helt avhengig av ryper for å hekke. På Troms- og Finnmarkskysten kan den ta noe sjøfugl i nærheten av fuglefjell. Mennesket kommer inn som konkurrent til falken gjennom rypejakta. Om jaktfalken skal gå til hekking avgjøres imidlertid på vårvinteren, da hunnen må bygge opp nok fettreserver til å produsere egg. Er det dårlig med ryper, eller dårlige forhold for jakt i form av snøstormer, kan den stå over hekkingen det året. Høstjakten på årsproduksjonen av ryper vil kunne redusere bestanden som ville ha gått til hekking året etter, mens jaktfalken normalt ikke hekker før den blir to

år gammel. Rypebestandene varierer normalt syklisk med 3-4-årsperioder mellom gode år, og dette vil også påvirke jaktfalken. Imidlertid har denne syklisiteten brutt sammen i mange områder de senere årene, og ser ut til å henge sammen med at smågnagerbestandene har holdt seg svært lave over mange år i enkelte områder.

De publiserte estimatene for hekkebestanden i Trøndelag er 40-45 par (Heggøy & Øien 2014), mens undersøkelsene i NINA-regi aldri har påvist flere enn 24 par samme år, og antallet varierer kraftig. Mye tyder derfor på at bestandstallet er overestimert, og det vil ikke være overraskende om det samme gjelder for andre fylker. Om rypejakta har innvirkning på jaktfalkbestanden er omdiskutert. Imidlertid er det mange andre former for inngrep i fjellet som kan virke negativt. Det kan være vindkraftutbygging, hyttebygging, kraftledninger og turisttrafikk. For en del år siden var det noen tilfeller av miljøkriminalitet med tyveri av jaktfalkunger, antatt for salg til falkonerer. Slike tilfeller er ikke påvist i de senere årene, men sånt kan skje uten at det blir kjent. Når det gjelder vindkraft, er det funnet to jaktfalker drept av vindturbiner på Smøla i Møre og Romsdal. Det var unge falker, som gjerne trekker ut mot kysten første vinter. Storstilt vindkraftutbygging vil kanskje være den største trusselen mot jaktfalken hvis de omfattende planene om vindkraftutbygging her i landet blir realisert. Kanskje spesielt gjelder det i Troms og Finnmark, som er det fylket som har flest jaktfalkpar her i landet.

Hubro. Foto: Kjartan Trana.

KONTROVERSIELL FELLINGSTILLATELSE PÅ BINNE MED UNGER

AV ALETTE SANDVIK

Klima- og miljøminister, Espen Barth Eide, ga den 21. juli 2023 fellingstillatelse på en binne og hennes to unger i Snåsa som den første ministeren i historien. Vedtaket kom etter at både Statsforvalteren i Trøndelag og Miljødirektoratet hadde avvist skadefelling. Barth Eide gikk med dette nok en gang i mot sitt eget fagdirektoratet og trosset deres vedtak.

Binna er registrert som NT 125 i den norske rovbasen og har vært kjent siden 2016. Hun har hatt tilhold i og rundt det som betegnes som bjørneprioritert område i Trøndelag.

Bestanden av bjørn i Norge er langt under det politisk satte bestandsmålet på 13 årlige ynliger. I Trøndelag står det ekstra dårlig til ettersom bestanden har blitt mer enn halvert de siste årene. Bestandsmålet for bjørn i region 6 er på 3 årlige ynglinger. Ved siste registreringer lå dette tallet på 1,4.

Det aktuelle område der binna og hennes unger skal skytes var tidligere del av det bjørneprioritert områder i Trøndelag. Dette ble imidlertid tatt ut av rovviltnemnda i 2013. Dette er et område som hele tiden vil tiltrekke seg bjørner. NINA-rapport 1123, fra 2015, sier at «det sannsynligvis ikke vil være betydelig reduksjon i tap av sau til bjørn i østlige Nord-Trøndelag selv om det eksisterende

yngleområdet for bjørn fjernes helt og den lokale bestanden reduseres betydelig. Felling av bjørn i østlige Nord-Trøndelag reduserte ikke tapene av sau i påfølgende år, sannsynligvis på grunn av stadig innvandring fra Jämtland.»

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide viste med dette vedtaket at han ikke makter å forvalte trua arter på en kunnskapsbasert og etisk forsvarlig måte. Dette strider med verdisynet til store deler av den norske befolkning som ønsker seg levedyktige bestander av de store rovdyrene i Norsk natur. Det er også i strid med prinsippene om en kunnskapsbasert forvaltning som naturmangfoldloven krever (§ 8.kunnskapsgrunnlaget). Vedtaket var basert på uttalelser fra den lokale rovvilt-nemnda som hevdet at akkurat denne binna hadde forårsaket store tap av sauer over flere år.

▼
Foto:
Roger Brendhagen

Foreningen Våre Rovdyr og NOAH begjærte den 25. juli midlertidig forføyning med påstand om at vedtak 21. juli fra Klima- og Miljødepartementet (KLD) forbys iverksatt før det er rettslig avgjort om vedtaket er gyldig. Den 27. juli fikk vi medhold og jakten ble stan- set inntil behandling i retten. I kjennelsen står det:

«1. Staten v/Klima- og miljøverndepartemen- tet forbys å iverksette vedtak av 21. juli 2023 i sak 23/4600 inntil det foreligger dom i tingret- ten om gyldigheten av departementets vedtak.

2. Miljødirektoratet v/Statens Naturoppsyn forbys å felle binne NT125 med unger inntil det foreligger dom i tingretten om gyldigheten av departementets vedtak.»

Saken ble deretter behandlet i Oslo Tingrett 9. august. Der møtte FVR og NOAH med før- steamanuensis ved Høgskolen i Innlandet, Petter Wabakken, og Anders Braa fra Miljø- direktoratet som vitner. Staten hadde ingen vitner. Under de muntlige forhandlingene kom det frem forslag fra Petter Wabakken om en mye mindre drastisk måte å behandle binna med hennes unger på. Han foreslo å bedøve binna og merke henne slik at forvaltningen får oversikt over hvor hun er til enhver tid. På denne måten kunne man gjennomført skrem- meforsøk hvis hun nærmer seg områder med sau. Men dette ble avvist av departementet.

Anders Braa fra Miljødirektoratet la i sin forklaring vekt på at direktoratet sitt avslag bygger på den dårlige bestandssituasjonen for bjørn, og de dårlige prognosene for å oppnå målene på sikt. Derfor burde det være en høy

terskel for felling, og når saken vektes mellom skade og skadepotensiale på den ene siden, og bestandssituasjonen på den andre siden, må det tas avgjørende hensyn til bestandssi- tuasjonen.

Ifølge Bernkonvensjonen er det et tydelig vilkår at ingen uttak skal true overlevelsen av bestanden. Det er en vanskelig øvelse å vur- dere dette sa Braa, for det er nesten umulig å si at et uttak vil bidra til at en art dør ut. Miljø- direktoratet legger derfor vekt på at de norske bestandsmålene skal oppnås og tolker det inn i dette vilkåret. Braa uttalte videre at vi siden 2004 har vært i en nedadgående spiral når det gjelder å oppnå bestandsmålet for bjørn. Det er sagt i departementet sitt vedtak at vi vil bli forsinket i å oppnå målet, men det er per i dag lite som tilsier at vi beveger oss i en retning av å nå det målet i det hele tatt. Vi hadde 8,5 ynglinger i fjor, som er en topp, fordi andelen binner var stor.

Det er gjentatt flere ganger, både fra Miljødi- rektoratet og Klima- og miljødepartementet, at så lenge bestandsmålet for bjørn ikke er nådd i Trøndelag så må man akseptere at det finnes bjørner utenfor forvaltningsområdet. Reproduerende binner er da særlig viktige og binner med unger skal man selvsagt ikke jakte på.

Miljødirektoratet har også uttalt at det kommer til å vandre nye bjørner til området, så skyting av denne binna vil ikke løse noen ting.

Rovviltnemnda i region 6 har gjentatte ganger fått refs for å ikke utføre sitt oppdrag med å

Fra rettsalen.
Foto: Arne Nævrå.

Petter Wabakken.
Foto: Arne Nævrå.

endre det bjørneprioriterte området i regio- nen slik bestandsmålet for bjørn blir oppnådd. Hvis ikke de områdene som ble tatt ut i 2013 igjen innlemmes i bjørneprioritert område, så vil det kunne fungere som en kontinuer- lig «bjørne-felle», som tapper bestanden for binner.

Det viste seg at ingen kunne fremlegge noen bevis for at nettopp denne binna faktisk hadde tatt noen sauer i det hele tatt, selv om det var Klima - og miljødepartementet sitt eneste argument for å skyte binna og hennes unger. Vi har etterspurt informasjon både fra Stats- forvalteren og Miljødirektoratet om hva disse antagelsene om store sauetap bygges på og det er rett og slett kun at hun har blitt obser- vert i dette området. Det finnes ingen bevis for at NT 125 har tatt en eneste sau. Rovvilt- nemnda i region 6 har irritert seg over denne binna i mange år og skapt et bilde av at hun er en notorisk sauedreper. I en rekke avisartikler har det blitt satt frem påstander om at binna har tatt livet av 90 sauer i Snåsa. Dette blir fremstilt som sannheter av lokale aviser som Trønder-Avisa, uten noen krav om å bevise påstandene. Det er dette Klima- og miljøde- partementet bygger sitt uetiske vedtak på.

Etter at saken ble behandlet i Oslo Tingrett den 9. august så ga dommeren den 16. 8 staten medhold i at de kan få bruke sitt «skjøn» til å vedta slike felling av binner med unger hvis de vil. Det var en svært skuffende dom som er på å svekke vernet til truede dyr i Norge.

Vedtaket om å felle binna og hennes unger var altså gjort for å «hindre store tap av sauer i sommer». Nå som fakta er på bordet kan vi

jo se at ministeren tok grådig feil i sine anta- gelser. Det har ikke blitt tatt en eneste sau i Snåsa siden 10. juli. NT 125 var altså ikke den notoriske sauedreperen som Barth Eide fattet sitt vedtak på. Hun har heller ikke blitt regi- strert hverken på et av de mange viltkamera- ene eller ved DNA prøver siden 4. juli. En binne med årsunger har en begrenset bevegelsesra- dius og man kan anta at hun er i området med sine små unger og forbereder seg på en lang periode i hi sammen med dem. Barth Eide står fast ved at hun og ungene skal skytes hvis de blir oppdaget. Dette sier ministeren om saken nå:

"Jeg har ikke endret mitt syn på de vurderin- gene som ble gjort i vedtaket 21. juli 2023 om felling av binne NT-125 med unger. Dersom det kommer inn meldinger om observasjoner eller skader forårsaket av bjørn i det aktuelle området, er utgangspunktet at en ny fellings- periode skal fastsettes raskt. En slik avgjø- relse må likevel treffes på bakgrunn av de til enhver tid gjeldende omstendighetene".

Områdene som roviltnemnda har satt av til bjørn i Trøndelag er ikke gode nok til å huse det bestandsmålet som er bestemt og avgan- gen av binner i regionen har vært dramatisk høy de siste årene. For å nå bestandsmålet i regionen så er det nødvendig å øke antallet binner i gamle Nord-Trøndelag til det dob- belte. Det er også viktig å se på en utvidelse av forvaltningsområdet for å sikre en langsik- tig og forsvarlig forvaltning av bjørn i region 6. Vi venter spent på at ansvarlige myndigheter tar dette på alvor og sikrer bjørnenes fremtid både i denne regionen og i landet forøvrig.

TRE GANGER SÅ MANGE ULVEFLOKKER I NEDERLAND SOM INNEN NORGES GRENSER

AV VIGGO REE

Ulven ble utryddet i Nederland på slutten av 1860-tallet. I juli 2013 ble et dødt dyr funnet i Noordoostpolder, og fra 2015 ble det innrapportert enkelte registreringer av arten. Den første ynglingen i landet i vårt årtusen ble påvist i 2019. I år ble det dokumentert ni ulveflokker i den østlige delen av Nederland, og 39 valper ble født.

Artens tilbakekomst til den vestlige delen av Mellom-Europa og Vest-Europa har funnet sted gjennom siste halvdel av 1900-tallet og inn i vårt århundre. Tyskland har vært et sentralt land i denne sammenheng. Innvandrende dyr fra Polen sørget for etablering av en tysk bestand fra rundt 2000. I 2022 ble det påvist 161 flokker i Tyskland, de fleste i nordøst. Ulven har spredt seg til Danmark, som nå har flere ynglende par – og i år ble den første flokken påvist i Belgia. Enkeltdyr har også dukket opp igjen i Luxembourg.

I 2022 var det tre helnorske ulveflokker. Ingen av disse hadde fullstendig tilhold innenfor gamle Hedmark fylke. Av seks grenseflokker ble halvparten skutt i januar-februar 2023 etter lisensjakt i Norge (1) og Sverige (2). Antall ulver med helnorsk tilhold pr. 31. mars 2023 var 43-44, hvorav 23 var knyttet til de tre ynglingene i fjor. Tallet på grenseulver var på dette tidspunktet 46-48 dyr. Det betyr at det i 2023 var tre ganger så mange nederlandske ulveflokker som antall helnorske flokker gjennom vinteren 2022/23. Hvor mange ynglinger som har funnet sted i Norge i 2023 får man svar på etter at snøsporingen tar til mot slutten av året.

Kampen mot ulven i vårt land ble

effektivisert etter at skuddpremieordningen ble etablert i 1846. Tusener av dyr ble drept fram til fredningen i 1973. I 1997 startet en soneringsprosess hvor stadig mindre deler av Norge ble avsatt for ynglende ulv. Dette året ble arealet for ulvereproduksjon begrenset til majoriteten av Sør-Norge. I 2000 og 2001 ble dette området innskrenket til deler av Østlandet og Sørlandet. Det endte i 2004 opp med ulvesonen i den sørøstlige delen av landet (grensetraktene mellom Trysil og Halden inkludert Østfold og Oslo). Gjennom de siste tiår har det nasjonale bestandsmålet blitt krympet til 4-6 ynglinger, hvorav minst tre av valpekullene skal være i helnorske revir. Dette førte til at avlivning av helnorske ulveflokker innen forvaltningssonen tok til fra vinteren 2019/20. Regjeringen ga i vår Miljødirektoratet oppdraget med å gjennomføre en faglig utredning for ytterligere reduksjon av bestandsmålene for ulv og brunbjørn.

I andre land er det en klar målsetting om at rødlistete arter skal bringes ut av sine urovekkende bestandssituasjoner grunnet risiko for at de skal dø ut. Norge har i lang tid ivret for at andre nasjoner skal ta vare på truede dyr som eksempelvis tiger og neshorn. Ulven befinner seg i kategori kritisk truet på Norsk rødliste for arter 2021 – slik den har vært i tidligere rødlistereporter. De

European wolf pups - Credit: slowmotiongli / DepositPhotos - License: DepositPhotos

NATURE WOLF WOLF PACK DRENTH BIJ12 GELDERLAND » MORE TAGS

WEDNESDAY, 27 SEPTEMBER 2023 - 17:10

SHARE THIS:
f X in

Netherlands home to nine wolf packs: 39 pups born this spring

There are currently nine wolf packs in the Netherlands. Seven packs are located in and around the Veluwe region, while the other two groups are in Drenthe and the border region between Drenthe and Friesland. They have together produced a minimum of 39 pups this spring, according to BIJ12, the agency responsible for handling wolf-related issues for the provinces.

Faksimile fra: <https://nltimes.nl/2023/09/27/netherlands-home-nine-wolf-packs-39-pups-born-spring>.

tre øvrige store rovpattedyrene befinner seg også på den norske rødlisten, som blir utarbeidet av Artsdatabanken. I stedet for å arbeide for at disse artene skal kunne fjernes fra den nasjonale rødlisten sørger våre myndigheter for en fortsatt forfølgelse og klappjakt på både ulv og andre store rovdyr. Om de ikke blir helt utryddet vil de forbli på den norske rødlisten i uoverskuelig tid framover. Dette er åpenbart en del av en langsiktig forvaltningsstrategi. Det er en skammelig politikk.

Utryddelsesprosessen startet i 1845 da konservator Halvor Heyerdahl Rasch (1805-83) skrev teksten til *Lov om Udryddelse af Rovdyr og Fredning af andet Vildt og stortingspolitikeren Ludvig Kristensen Daa (1809-77) la fram forslaget. Norske miljømyndigheter har med sine tiltak*

gjennom de siste tiårene brakt forvaltningen av ulv tilbake på utryddessporet. Rasch og Daa sine ideer, tankeganger og prestasjoner har blitt gjenopptatt og planmessig videreført av Vedum, Borch og Barth Eide. Om bestandsmålet for helnorske ulveflokker skal reduseres til en eller to kan våre faunafiendtlige politikere heise flagget og feire at 1800-tallets tilintetgjørelsesstrategier nærmest har kommet til veis ende.

Men ute i verden fortsetter Norge å framstille seg som klodens mest fullkomne miljøvernnasjon. Internasjonale naturavtaler blir smilende signert mens jegerkorpene til enhver tid er parate til å fortsette den legaliserte og systematiske drepingen av våre rødlistete rovdyr.

ROVDATA HAR UNDERSØKT 158 DØDE ROVDYR

FØRST PUBLISERT 4. JULI 2023

I løpet av det siste året har Rovdata mottatt og undersøkt 158 store rovdyr på laboratoriet i Trondheim. Som tidligere år er de fleste felt under kvote- og lisensjakt.

Fallvilt er døde dyr som er felt under jakt, påkjørt eller har dødd av naturlige årsaker. Alle fallvilt av de store rovdyrene gaupe, jerv, brunbjørn og ulv i Norge sendes til Rovdata i Trondheim, hvor de blir mottatt og undersøkt. Oppgitt dødsårsak kontrolleres, og det ses blant annet på vekt, lengde, kondisjon, reproduksjon og alder. I tillegg tas det prøver av muskel, lever og nyre.

FLEST UNGE DYR

I perioden fra 7. juni 2022 til 1. juni 2023 har Rovdata undersøkt 158 store rovdyr, hvorav 14 bjørner, 54 gauper, 66 jerver og 24 ulver.

- Vi har undersøkt 90 hanner og 68 hunner. 104 av dyrene, og klart flest av dem, var mellom 1-4 år gamle. 30 var i sitt første leveår, mens 21 individer ble 5-9 år gamle. De eldste individene var ei gaupe på 10 år og en jerv på 14 år. En ulv var ikke mulig å aldersbestemme, fordi det manglet tenner for aldersavlesning, sier Frode Holmstrøm, overingeniør i Rovdata.

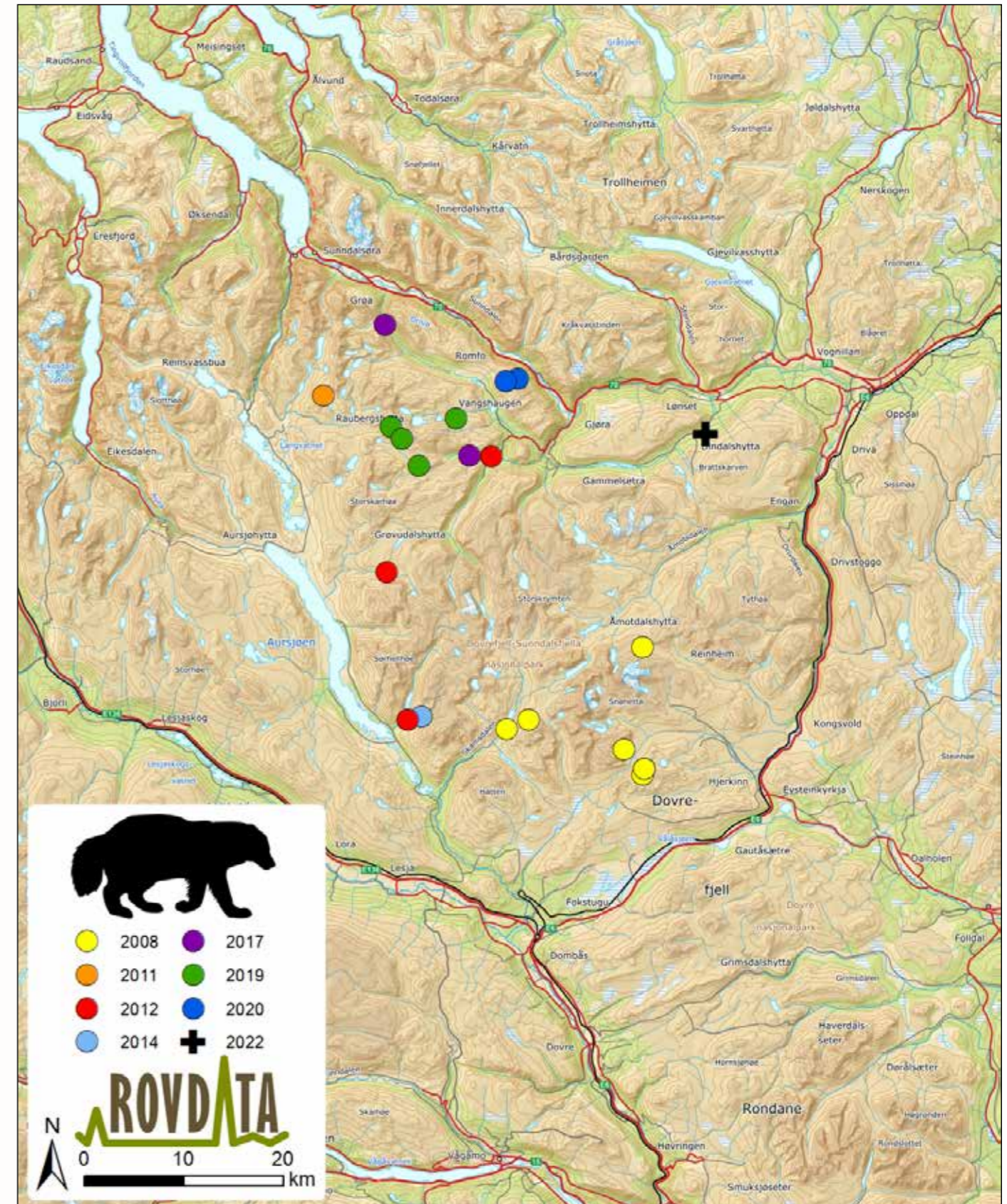
Alder på de døde dyrene fastslås ved å snitte opp og telle antall årringer i hjørnetenner, og i tillegg brukes informasjon fra DNA-analyser. Aldersbestemmelsen kan være usikker, dette gjelder særlig for jerv og eldre individer av alle artene.

14 ÅR GAMMEL JERV

Den eldste bjørnen som er undersøkt siste

Denne jervetispa ble skutt på lisensjakt i Oppdal 5. januar i fjor, og alderen ble slått fast til 14 år. Foto: Statens naturoppsyn (SNO)

Jervetispa "Ind263" ble minst 14 år gammel og ble registrert på DNA en rekke steder på Dovrefjell fra 2008 og fram til den ble felt på lisensjakt i 2022. Kart: Rovdata

Den eldste jerven var ei tisper på 14 år som ble skutt på lisensjakt i Oppdal 5. januar 2022, mens eldste ulv var ei tisper skutt på lisensjakt i Våler 10. februar 2023. Hun ble 5 år.

året er ei binne på fem år som ble skutt i Lierne 22. mai 2022. Hennes 2 unger ble skutt samtidig.

Eldste gaupe var en hanngaupe som ble påkjørt av en bil i Trondheim 10. mai 2023. Den ble 10 år.

Den eldste jerven var ei tisper på 14 år som ble skutt på lisensjakt i Oppdal 5. januar 2022, mens eldste ulv var ei tisper skutt på lisensjakt i Våler 10. februar 2023. Hun ble 5 år.

FELT UNDER JAKT

De aller fleste av dyrene, totalt 137 individer, ble felt under jakt. Det inkluderer kvote- og lisensjakt, samt skadefelling. 9 dyr døde etter påkjørsler i trafikken, mens 11 dyr havnet i kategorien annen dødsårsak, som inkluderer felt i nødverge, avlivet av hensyn til dyrevelferd, ukjent dødsårsak, ulovlig felling og drept av annet dyr.

– Rovdyrene vi har undersøkt i perioden hadde god kondisjon, og det ble ikke påvist sykdom hos noen av dyrene. Det ble funnet ei død og avmagret gaupe på ett år i Orkland kommune, men årsaken til avmagringen ble ikke påvist, forklarer Holmstrøm.

Du finner informasjon om døde rovdyr i Rovbase (lenke: <https://rovbase.no/>), og du kan lese mer om mottak og prøvetaking av døde rovdyr på rovbase.no.

Her er notatet (lenke: <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/3074260>) som

opsummerer resultatene fra siste års undersøkelser.

Rovdata sender 1. juli hvert år ut et rapporteringsbrev til jegerne med informasjon om dyrene de har felt.

I tillegg har FVR spurt noen tilleggsspørsmål om hvordan de gjennomfører undersøkelsene, hva de gjør om de mistenker ulovligheter og hvordan DNA-prøvene håndteres videre.

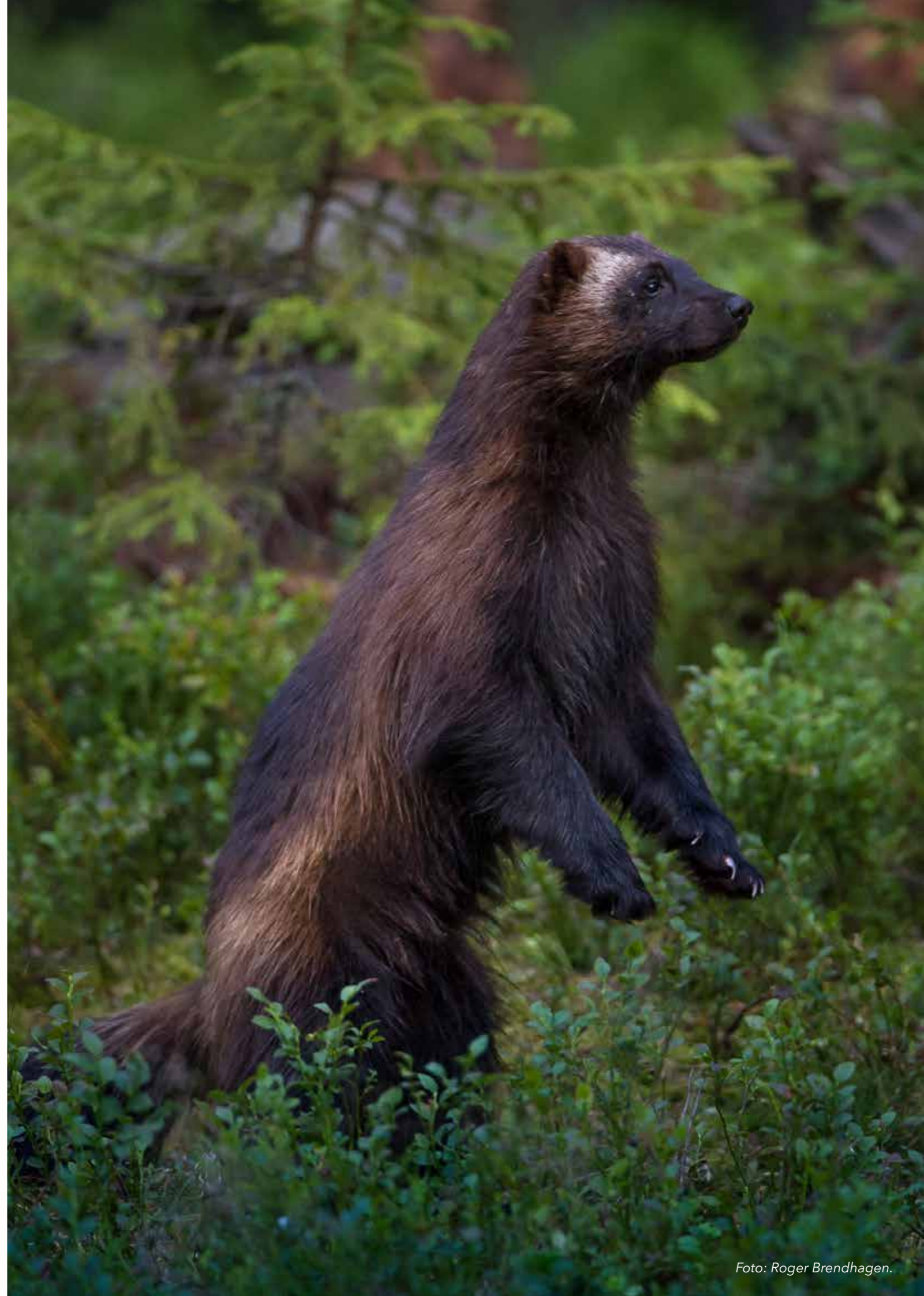
– Skadene på dyrene blir kontrollert i forhold til oppgitt dødsårsak. Dersom vi finner avvik, blir de nærmere undersøkt og avvik rapportert til forvaltningen. Ved mistanke om ulovligheter vil forvaltningen eller politi begjære obduksjon ved veterinærinstituttet.

Å undersøke unge dyr blir gjort på samme måte som eldre, og kondisjonen er jevnt bra på alle. Sykdom er sjeldent.

Genprøver tas av muskel på dyret. Dersom rester av dyr blir sendt inn, forsøker vi å ta ut DNA fra tenner, bein eller klør. Prøver tatt for DNA analyser, oppbevares i tillegg på 96% etanol. DNA analyser utføres på vårt eget laboratorium, og benyttes til individregistrering.

KONTAKTPERSONER HOS ROVDATA:

- Frode Holmstrøm, overingeniør, tlf. 934 29 591
- Jonas Kindberg, leder i Rovdata, tlf. 404 51 540

ULVEN I DANMARK:

UTFORDRENDE KOMMUNIKASJON I ROVDYRDEBATTEN

AV HANS PETER HANSEN,
SENIORFORSKER VED AARHUS UNIVERSITET, INSTITUTT FOR ECOSCIENCE
OVERSATT FRA DANSK TIL NORSK AV ALETTE SANDVIK OG MORTEN REE

Note: Forfatteren forsker og overvåker den danske ulvebestanden, og gir råd til de danske myndigheter i ulvespørsmål, og er derfor politisk nøytral i forhold til forvaltning av ulv. Artikkelen skal leses som en tilstrebet objektiv beskrivelse og analyse av bestands- og forvaltningssituasjonen for ulv i Danmark. Ytterligere informasjon om den danske ulvebestanden kan finnes på www.ulveatlas.dk

I februar og mars 2023 gjennomførte danske myndigheter dialogmøter for folk bosatt i nærheten av to ulverevir i Danmark. Dialogmøtene var et første forsøk på å institusjonalisere en mer dialogorientert innblanding av folk bosatt i ulveområder. Inspirasjonen til dialogmøtene hadde sin opprinnelse fra en workshop gjennomført i Trysil, Norge i januar 2015, samt et dialogeksperiment i et ulveområde gjennomført i Danmark 2017 til 2020.

Det samme konfliktmønsteret blir gjentatt stort sett i alle land der ulven gjeninnvandrings etter mange års fravær; enkelte mennesker stemples som «ulveelskere» og andre som «ulvehatere». Polariseringen medfører en gradvis konfliktopptrapping. Konflikten kommer til uttrykk ved gjensidig stigmatisering, sinne mot myndighetene og de som man tror har en annen holdning. I visse tilfeller leder konflikten til ulovlige drap på ulver, til trusler, hærverk og – i visse tilfeller – vold.

SYSTEMATISK DESTRUKTIV KOMMUNIKASJON

Norge, Sverige og Finland er blant de landene, som har opplevd konflikten omkring ulven og ulveforvaltningen. Jeg opplevde selv ulvedebatten i Norge på slutten av 1980-tallet, da jeg var bosatt i Nord-Norge. Her opplevde jeg hvordan rovdyrkonfliktene utspilte seg, både lokalt og i den norske offentlighet. Et ofte fremsatt utsagn var: «Vi har bjørn, da må svenskene ta seg av ulvene».

Fra 2008 til 2017 arbeidet jeg ved Sveriges landbruksuniversitet. I Sverige florerte en oppfatning av at det var dyrevernsaktivister som hadde innført ulvene. Et argument for denne teorien var at det ville være umulig for ulvene å komme levende fra Finland og ned igjennom reindriftsområdene i nord på egen hånd. Siden har konflikten eskalert, både i Norge og Sverige og med en voksende mistilitt til myndigheter, trusler, hærverk og til og med lojalitetskonflikter i myndighetsutøvelsen (Brottsforebyggende rådet, 2005; 2007).

Et selvforsterkende fenomen er den systematisk destruktive kommunikasjonen. Det vil si den type kommunikasjon der man ikke lytter til hverandres budskap og appeller, men heller går målrettet mot å underminere motpartens argumenter. Det gjør det meget vanskelig, kanskje helt umulig, å finne felles løsninger på felles utfordringer. Ved mange samfunnsmessige interessekonflikter har vi utviklet konfliktløsningssystemer – for eksempel i forhold til konflikter i arbeidslivet- eller kontrollsystemer – som i trafikkre-

▼
Forskningsverksted Projekt Ulvedialog 2017. Artikkelforfatteren står foran forsamlingen.
Foto: Cathrine Schroder Dethlefsen.

guleringen. Det samme gjelder ikke for konflikter om naturen og hva vi skal gjøre, når konflikten om naturen blir til trusler, eller til selvtækt i form av for eksempel ulovlige drap på ulver, som det er nesten umulige å oppklare.

Konfliktene rundt ulven «overskrider» seg selv og blir et symptom på langt større samfunnsmessige demokratiske og forvaltningsmessige utfordringer. Oppløsningen av fellesskapet fører til en voksende polarisering og ekstremisme, og politisk populisme.

ULVENE KOMMER TIL DANMARK

De færreste dansker hadde for 12 år siden forestilt seg, at det ville komme ulv til Danmark. De «farligste» dyr vi hadde i naturen inntil 2012 var flått, huggorm og veps. Men så kom den første ulven og siden har flere kommet til. I 2017 ble det første yngende par observert og ved utgangen av 2022, var det registrert 30 ulver, hvorav to par hadde ynglet. I 2023 hadde minst fem par etablert seg hvorav minst tre par har ynglet.

Danmark er ikke noe unntak fra mønsteret i andre land. Etter at den første fascinasjonen hadde lagt seg, så begynte bråket. Mange trodde ikke på at ulven selv hadde innvandret, mange ble sjokkert over ulvenes angrep på sau, og mange jegere var bekymret for ulvenes påvirkning på hjorteviltet. Samtidig har det vært en utbredt frykt for ulv og mistilitt til myndighetene og forskere har vokst. Mine kollegaer har beregnet, at den kryptisk mortalitet (*ukjent dødsårsak*) blant ulvene i Danmark er en av de høyeste som er målt, kun forbigått av Finland (Sunde et al., 2021). På den andre siden har det vært eksempler på at lokalbefolkning, bosatt i ulveområder, har blitt hengt ut for å stille seg kritiske til ulveforvaltningen. Det har også forekommet at et helt lokalsamfunn ble utsatt for både trusler og hærverk (Danmarks Radio, 2020). Få midler har blitt avsatt til forskning, overvåkning, formidling og kommunikasjon med innbyggerne, samtidig som det har vært en berøringsangst hos de ansvarlige politikere for å ta tak i utfordringene.

ERFARINGEN FRA TRYSIL

Jeg har i mange år beskjeftiget meg med naturforvaltningens legitimitetsproblemer, og med utviklingen av metoder for å involvere og ansvarliggjøre innbyggerne i naturforvaltningen. Nettopp fordi ulvekonfliktene overskrider seg selv, og er et symptom på samfunnsmessige oppløsningstendenser, ser jeg det som en forskningsmessig forpliktelse, å utforske mulighetene for å skape alternativer til konfliktene. Begrensningene er ikke løsningsmulighetene, men at vår egen fantasiløshet låser oss fast.

Da jeg tilbake i 2009, som ansatt ved Sveriges landbruksuniversitet, ble dratt inn i revisjonen av den svenske ulveforvaltning, foreslo jeg, at myndighetene tok en «time out». Mitt forslag var, at alle berørte og interesserte lokalsamfunn, skulle tilbys et dialog- og læringsforløp, med henblikk på selv å utvikle forslag til den fremtidige svenske ulveforvaltning.

Mitt forslag ble påvirket av mitt og andres arbeid og eksperimenter på andre naturforvaltningsområder (Hansen, Nielsen, Sriskandarajah & Gunnarsson, 2016; von Essen & Hansen, 2015). Her hadde vi jobbet med å utvikle en metode, som var styrt av en rekke samtalerregler. Formålet med metoden er; 1) å gjøre deltakerne ansvarlige som «innbyggere», og ikke som «interessenter», i forhold til de problemstillinger som de selv opplever, 2) å skape et rom hvor deltakerne blir anerkjent som innbyggere og med bakgrunn i egne bekymringer og behov, skape en trygg og felles myndiggjørende læreprosess og 3), å støtte deltakernes utvikling av deres egne forslag til den fremtidige forvaltning. Naturvårdsverket støttet forslaget og sendte det i høring. I høringsfasen ble forslaget imidlertid høvlet ned av ulike interesseorganisasjoner og myndigheter.

I 2015 fikk jeg muligheten til, sammen med to kollegaer fra Universitet i Agder, Mikaela Vasström og Laura Tolnov Clausen, samt en student fra Københavns Universitet, Camilla Morris, å gjennomføre en workshop for interesserte innbyggere i Trysil. Utover å undersøke om det var lokal interesse for å delta i et dialogmøte, var formålet med workshopen å undersøke, om den anvendte metode ville fungere i en så politisk og betent konflikt som ulvekonflikten.

Workshopen ble avholdt i januar 2015 med ca. 20 lokale deltagere. Flere av deltakerne i workshopen var sterkt påvirket av den aksjonen som ØKOKRIM og Hedmark politidistrikt hadde gjennomført noen måneder tidligere i Trysil, Engerdal, Stor-Elvdal og Elverum, på grunn av mistanke om ulovlig ulvejakt.

Fremfor å snakke om «ulver eller ikke ulver», så ble det sentrale temaet for workshopen, hvordan ulveproblematikken påvirket lokalsamfunnet. Workshopen avslørte – slik også senere studier i Sverige har bekreftet – at det for de fleste ikke var ulvene eller deres eksistens som var det store problem. Tvert imot ga selv de mest kritiske også uttrykk for en fascinasjon for ulven, men pekte på, at det var forvaltningen og den manglende involveringen og anerkjennelse av lokalsamfunnet som var problemet.

«PROSJEKT ULVEDIALOG»

Resultatene av workshopen på biblioteket i Trysil var likevel oppløftende og viste tydelig at det var noe man burde arbeide videre med. Det var mitt ønske å fortsette dialogarbeidet med innbyggerne i Trysil. Deltakerne var interesserte i å fortsette arbeidet og det ble også utarbeidet et eget prosjektforslag og et budsjett. Dessverre ble prosjektet av andre grunner ikke realisert.

I januar 2017 ble jeg ansatt ved Aarhus Universitet og involvert i den danske ulveforvaltning. Med tanke på erfaringen fra Trysil igangsatte jeg sammen med en rekke studenter, kollegaer, og den lokale borgerforening i Idom-Råsted i Vestjylland, et dialogarbeid. Idom-Råsted er et lite tettsted, som ligger like ved det første ulvereviret med yngling i Danmark på mer enn 200 år.

Dialogarbeidet ble gjennomført fra august 2017 til april 2018 (Hansen, Dethlefsen, Fox, & Jeppesen, 2022). Det ble i perioden avholdt flere møter og ca. 50 lokale innbyggere deltok. Under stort sett samme tema som i Trysil: «Hvordan påvirker ulvene og ulvekonflikten innbyggerne og lokalsamfunnet», og ved bruk av en spesiell metode, formulerte og prioriterte deltakerne i fellesskap de problemstillinger som de fant mest sentrale. Deretter utviklet og prioriterte de sine visjoner for en bedre ulveforvaltning, og igjen en rekke «forskningsverksteder» fikk de svar på en lang rekke spørsmål fra inviterte eksperter og myndigheter.

I februar 2018 ble det avholdt et stort møte for de lokale innbyggerne, som ikke hadde deltatt i prosjektet. I april 2018 ble de sentrale interesseorganisasjoner i Vildtforvaltningsrådet (et rådgivende organ for Miljøministeren) og de naturforvaltende myndigheter under Miljøministeriet, inviterte til et såkalt «myndighetsmøte». Dette møtet ble svært oppklarende for både de lokale og for interesseorganisasjoner og myndigheter. På møtet presenterte deltakerne i prosjektet sine egne erfaringer og bekymringer ved å bo i et ulveområde, samt deres visjoner og forslag til en forbedret ulveforvaltning. På

▼
Prosjekt Ulvedialog 2017. Foto Hans Peter Hansen.

møtet ble det skapt en gjensidig forståelse for hverandre. Prosjektet ble avsluttet med at deltakere skrev en «deltakerrapport» som ble sendt til både Rådet og myndighetene (Center for adaptiv naturforvaltning, 2018).

DE LOKALES BIDRAG TIL EN NY NASJONAL FORVALTNINGSPLAN

Etter avslutningen av dialogmøtene i 2018 var det et ønske fra flere av deltakerne, at «Prosjekt Ulvedialog» skulle fortsette. Både fordi det hadde vært en god og lærerik prosess og fordi det fortsatt var noe uforløst i det hele. Spørsmålet var, hvilket tema som skulle drive en fortsettelse av prosjektet? Svaret på det spørsmål kom utenfra. Etter at den første ulven ble sett i Danmark i 2012, ble det i 2014 vedtatt en dansk ulveforvaltningsplan. Ettersom tiden gikk og det kom flere ulver, så oppstod nye problemer og nye konflikter, og behovet for en revidering av ulveforvaltningsplanen økte. I Vildtforvaltningsrådet var en arbeidsgruppe i gang med å revidere planen, men på grunn av intern uenighet i arbeidsgruppen så kollapset arbeidet i 2018.

Formannen for Vildtforvaltningsrådet, Jan Eriksen, besluttet derfor, med støtte fra den daværende Miljøminister, å nedsette en ny arbeidsgruppe. Gruppen fikk et nytt mandat og isteden for å revidere ulveforvaltningsplanen ble det besluttet at det skulle lages et forslag til en helt ny plan.

De lokale deltagere i «Prosjekt Ulvedialog» besluttet på den bakgrunn, at det neste dialogmøtet, skulle brukes til å utarbeide forslag til den nye ulveforvaltningsplan. Et nytt dialog- og læringsforløp pågikk derfor fra juni 2019 til februar 2020. Metoden var den samme som i første runde, men utviklingen av forslagene fulgte en adaptiv forvaltningstilgang. Som i 2018 ble forløpet avsluttet med et «myndighetsmøte» med Vildtforvaltningsrådet og de naturforvaltende myndigheter og en deltakerrapport (Center for adaptiv naturforvaltning, 2020). Og da Vildtforvaltningsrådet den 15. mars 2021 presenterte sin nye ulveforvaltningsplan for Miljøministeren var det mange eksplisitte referanser til de forsla-

► **Ulven i Danmark: Destruktiv kommunikasjon i rovdyrdebatten**

gene som innbyggerne i Idom-Råsted hadde kommet med (Vildtforvaltningsrådet, 2021).

LÆRINGEN FRA «PROSJEKT ULVEDIALOG»
Ambisjonen med «Prosjekt Ulvedialog» var ikke å få deltakere til å «elske» ulv i naturen i Danmark, eller til å fjerne alle konflikter. Ambisjonen var å skape et alternativ til den systematisk destruktive kommunikasjonen som preger ulvedebatten i Danmark og andre land. Et alternativ der de mest berørte av lokalbefolkningen, på tvers av erfaringer og oppfatninger, kunne komme til orde på en konstruktiv måte og uttrykke sine bekymringer, ideer og forslag til en bedre forvaltning, og hvor alle ble litt klokere.

Lykkes man med å skape en mer konstruktiv samtale? Etterfølgende intervjuer og samtaler med representanter for både deltakerne, Vildtforvaltningsrådet og myndighetene, viste at dialog faktisk bidro med noe nytt og annerledes. Flere av de lokale deltakerne, ga fra starten av uttrykk for, at de deltok i prosjektet fordi dagsordenen var så åpen. Noen deltakere fortalte, at de deltok ikke i den offentlige debatt om ulv, fordi de ikke ville kategoriseres som enten «Ulvehatere» eller «Ulveelskere».

Langt de fleste deltagere i «Prosjekt Ulvedialog» ga – som deltakerne i workshopen i Trysil – uttrykk for en ambivalens. På den ene side mente de at ulven hadde en rett til å eksistere og at ulven var et fascinerende dyr. På den andre side opplevde de også en bekymring, som langt på vei var basert på frykt for at ulven skulle ta husdyr eller angripe mennesker. Dessuten var det et stort behov for å få mer kunnskap om ulvenes biologi og adferd, og om hvordan ulveforvaltningen fungerer. Ifølge flere deltakere bidro samtalen til å skape den etterspurte tryggheten og at de følte at de ble lyttet til, og at deres bekymringer og forslag ble tatt på alvor.

Et av forslagene fra «Prosjekt Ulvedialog» som ble inkludert var forslaget om, at det også i andre ulveområder bør gjennomføres dialogmøter (Vildtforvaltningsrådet, 2021). I februar og mars 2023, gjennomførte den danske Miljøstyrelse, i samarbeid med meg og mine kollegaer, dialogmøter for innbyggerne bosatt i to andre ulvrevir, «Skjern reviret» og «Hovborg reviret». På de første informasjonsmøtene var det til sammen 750 mennesker. Der var dermed tale om en markant oppskalering og det var et første forsøk på en egentlig institusjonalisering av en ny type kommunikasjon i den danske naturforvaltning. Forløpet var betydelig kortere enn i «Prosjekt Ulvedialog», noe som ga en rekke utfordringer, men etter den første evalu-

▼
Forsideprotokoll, Trysil 2015.

ering, er det både Vildtforvaltningsrådets og Miljøstyrelsens ambisjon, å fortsette institusjonaliseringen av dialog- og læringsforløpet med berørte innbyggere i ulveområder (DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 2023).

Et av de andre forslag som oppstod i «Prosjekt Ulvedialog» var å overføre noen av erfaringene fra dialogarbeidet om ulv, til andre temaer: nasjonalparker, bever, kronhjort osv. Den lokale borgerforening fikk derfor etablert et pilotprosjekt med henblikk på å fortsette dialogen og læringen om den felles natur. Prosjektet har vist, at den berørte lokalbefolkning kan gjøre en forskjell, på tvers av forskjellige holdninger og interesser (Dethlefsen & Hansen, in press). Erfaringene fra «Prosjekt Ulvedialog» lever derfor videre og bidrar til å styrke samtalen og antakelig også til en bredere læring og ansvarliggjøring av det de har felles, i denne sammenheng om naturen og forvaltningen

▼
Dansk ulv fra Borris Hede (Skjern-reviret), oktober 2023.
Foto Birthe Lindholm Pedersen

Ambisjonen med «Prosjekt Ulvedialog» var ikke å få deltakere til å «elske» ulv i naturen i Danmark, eller til å fjerne alle konflikter. Ambisjonen var å skape et alternativ til den systematisk destruktive kommunikasjonen som preger ulvedebatten i Danmark og andre land.

av den. Trærne vokser dog ikke inn i himmelen, og det er fortsatt mange utfordringer å arbeide videre med og mine kollegaer og jeg skal fortsette med å utforske mulige alternativer.

REFERANSER

Brottsforebyggende rådet, 2005. *Illegal jakt på rovdjur, En førstude*, Stockholm, Sverige

Brottsforebyggende rådet, 2007. *Illegal jakt på stora rovdjur, Konflikt i laglöst land?, Rapport 2007-22*, Stockholm, Sverige

Center for Adaptiv Naturforvaltning (2018) https://projects.au.dk/fileadmin/projects/can.au.dk/Projekt_Ulvedialog.pdf Aarhus Universitet.

Center for Adaptiv Naturforvaltning (2020) https://projects.au.dk/fileadmin/projects/can.au.dk/Med_Ulven_Som_Nabo2.pdf Aarhus Universitet.

Danmarks Radio (2020) <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/midtvest/ulveforkaemper-skal-i-faengsel-haervaerk-og-trusler-folk-skal-hade-mig-i>

DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi (2023) https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2023/N2023_22.pdf Aarhus Universitet

Dethlefsen, C. S. & Hansen, H.P. (In press). *On Wolves and Commons*. De Gruyter Mouton, 2023.

Hansen, HP. Nielsen, B; Sriskandarajah, N & . Gunnarsson, E. (Eds.) (2016) *Commons*,

Sustainability, Democratization: Action research and the Basic Renewal of Society, Routledge.

Hansen, HP; Dethlefsen, CS; Fox, G. & Jepsen, AS. (2022) *Mediating Human-Wolves conflicts through dialogue, joint factfinding and empowerment*, *Conservation and Restoration Ecology*, Environmental Science, Frontiers

Sunde, P; Collet, S.; Nowak, C.; Thomsen, PF.; Hansen, MM.; Schulz, B.; Matzen, J.; Michler, F-U.; Vedel-Smith, C.; Olsen, K (2021) *Where have all the young wolves gone? Traffic and cryptic mortality create a wolf population sink in Denmark and northernmost Germany*, *Conservation Letter*, Volume14, Issue 5

Vildtforvaltningsrådet (2021) https://vildtforvaltningsraadet.dk/media/221494/vildtforvaltningsraadetets_forslag_til_adaptiv_forvaltningsplan_for_ulv_i_danmark__2021.pdf

von Essen, E & Hansen, HP (2015). *How Stakeholder Co-management Reproduces Conservation Conflicts: Revealing Rationality Problems in Swedish Wolf Conservation*, *Conservation & Society* 13 (4), 332-344.

T-SKJORTER OG HANDLENETT TIL SALGS!

Vi har fått inn nye t-skjorter i alle størrelser som er til salgs. 249,-

Vi har også flotte og solide handlenett til salgs nå. De finnes i fargene sort, oker gul og rød. 150,-
For bestilling send e-post til: fvr@fvr.no med følgende info: Navn, adresse, e-post og telefonnummer.
Skriv hvilken størrelse du ønsker og om det er herre/dame.

Leveringstid ca 1 uke.

Vi selges også t-skjorter og handlenett på våre arrangementer.

Ved sending av varer kommer frakt i tillegg.

Betales med vipps: 135252 eller til kontonummer: 2800 11 12149

Foto: Kjartan Trana.

SKOTTLAND SKAPTE I ÅR HISTORIE MED ET NYTT FORBUD MOT DEN KLASSISKE REVEJAKTEN

AV ALETTE SANDVIK

Etter mange års kamp mot revejakten i Storbritannia ble det i 2002 vedtatt forbud mot revejakt i Skottland. I 2005 ble det vedtatt et generelt forbud mot bruk av hundekobbel på jakt i England og Wales (the Hunting Act 2004), og dermed også mot engelsk revejakt i sin klassiske form. Men det har vært mange smutthull i lovverket slik at jakten har kunnet fortsette.

Før forbudet trådte i kraft, kunne man jakte rev på to måter: Enten jage reven til den gikk under jorden. Da satte man inn en liten terrier som gikk til kamp, og forsøkte å jage den ut - til et kobbel av ventende hunder. Under jorden kunne kampen mellom hund og rev bli voldsom og langvarig- og påføre begge dyrene store skader. Den mest tradisjonelle måten å jakte rev på, har vært at hundene jager reven til den faller om av utmattelse. Deretter biter kobbelet med hunder reven til døde.

De som har ønsket å fortsette denne uetiske jakten ser det som en by-land-konflikt, og vil ha seg frabedt at «byfolk» dikterer hvordan man skal leve på bygda. Dette lyder vel kjent for alle som har vært engasjert i norsk rovdyrpolitikk også.

Organisasjonen *League Against Cruel Sports* har jobbet iherdig for å få stanset

denne jakten en gang for alle. Det skotske parlamentet har nå i år vedtatt det nye lovforslaget om jakt med hunder, 20 år etter at det skotske parlamentet sist forsøkte å forby den grusomme blodsporten revejakt i 2002. Det nye lovforslaget betyr at alle smutthullene som har tillatt jakten har blitt stengt.

Skottland har nå vedtatt den mest robuste loven for å forhindre jakt på ville pattedyr for sportens skyld.

Dette viser at det nytter å kjempe og stå opp mot den urett som mange av våre ville pattedyr her i Norge også blir utsatt for.

<https://www.league.org.uk/news-and-resources/news/scotland-makes-history-with-new-fox-hunting-ban/>

SPRINGSTUR VINTEREN 2024

Vi planlegger å gjennomføre sporingtur i Julussdalen også i 2024. Håper mange har mulighet til å bli med oss på tur. Om det er godt med snø, så kommer vi til å bruke ski for å komme oss frem. Vi er avhengig av å ha gode nok sporingsforhold slik at vi kan finne ferske spor, og at flokkene i området er intakte. Med dagens rovviltforvaltning er det alltid en usikkerhet om det går an å gjennomføre sporingen. Det er en nyetablering av et ulvepar som bruker deler av Julussdalen, her er det sannsynligvis blitt valper, men i skrivende stund er ikke dette dokumentert. Får disse leve er det gode sjanser for spor!

Dette er en tur som egner seg godt for både voksne og barn. Tempoet er ikke høyt, da vi hele tiden prøver å legge merke til sportegn på turen. Det er greit at du har gått på ski før, men du trenger ikke å være noen ekspert på skigåing for å være med. Ta med tursekk med drikke og litt mat, ellers så vil vi stille med noe godt til bålkosn.

Vi pleier å starte turen kl. 10.00 og bruker hele dagen til sporing.

Tidspunkt: Lørdag 24. februar 2024

Påmelding gjøres ved å sende e-post til: fvr@fvr.no

For spørsmål ring
Tor Arild Esperås tlf: 41389190
eller Erling Mømb tlf: 41617110

Hilsen alle oss i Foreningen Våre Rovdyr

GLEDELIGE NÆRMØTER MED BJØRN OG JERV

AV ALETTE SANDVIK.

Foreningen Våre Rovdyr arrangerte i høst en fellestur for medlemmer til de finske skogene nær grensa til Russland. Formålet med turen var å oppleve store rovdyr på nært hold.

I Finland har man lov til å legge ut åte til rovdyr i forbindelse med naturturisme og fotovirksomhet. Dette er ikke lov i Norge. Det er strengt regulert av EU regler hva man har lov til å føre med og hvor ofte. Det er veldig bra. Maten som legges ut skal kun være en liten del av det bjørnene spiser i løpet av en dag og ikke en erstatning for det bjørnene vanligvis finner seg av føde.

I dette området nært den russiske grensen er det store inngrepsfrie skogsområder, ikke jakt og ikke beitedyr. Alt ligger altså til rette for store naturopplevelser. Her har Lassi Rautiainen og hans familie drevet med naturbasert turisme i flere tiår. Stedet som turistene blir innkvartert er en tidligere leir for tømmerhoggere som ligger vakkert til ved Kuikka Lake.

Rovdyr er en helt naturlig del av økosystemene her i Norge også, men vi må altså reise helt til den Russiske grensen for å få oppleve noen av dem i vill tilstand. Det er fordi Norge har Europas mest ekstreme rovdyrpolitikk og holder bestandene av de store rovdyrene nede på kritisk lave nivå. Når det gjelder bjørn så er det kun 160 i Norge, mens det i Sverige og Finland er henholdsvis ca. 2800 og ca. 1900 individer.

I Finland kan vi oppleve bjørn, jerv og ulv på nært hold i små buer (uten gjerder selvsagt). Det er utrolig fascinerende å se disse dyrene på så nært hold og se hvordan de oppfører seg, går, værer, svømmer og sanser. De lukter

nok at det er mennesker i buene, men lysten på noe godt overviner frykten. Hvis noen er så uheldige å miste noe eller lage en lyd så skvetter bjørnene unna. Det er helt tydelig at de ikke ønsker å ha noe med oss å gjøre.

Det viser også all forskning på bjørn. Derfor er det så tragisk når norske medier helt ukritisk blåser opp høstens jaktulykker i Sverige som «bjørneangrep». Ingen bjørner angriper mennesker uprovosert. I alle kjente hendelser der bjørner har skadet mennesker, så er det menneskene som har skadet bjørnen først. Enten ved skyting eller intensiv jaging av plotthunder. Bjørner er toppredatorer som ikke er evolusjonært tilpasset å bli jaktet på. Studier viser at bjørner blir svært stresset og opplever store fysiologiske belastninger under jakt med hund. Dette er alvorlig dyreplasseri som aldri burde ha vært tillatt.

I Finland er det godt å se disse fredelige og uplagede bjørnene holde på med sitt på bjørnevis. Vi fikk også et par helt utrolige opplevelser av jerv som kom ruslende i fotsporene til bjørnen. De holdt god avstand og spiste bare hvis bjørnene var et stykke unna.

Takk til alle de fine menneskene som ble med på årets tur.

Vi planlegger en lignende tur til neste år, med Roger Brendhagen som guide, som det snart blir mulig å melde seg på. Følg med på våre nettsider for mer info og påmelding.

▼
Fornøyd gjeng etter mange fine rovdyrmøter i Finland. Foto: Roger Brendhagen.

►
Fotoguide Roger Brendhagen og Forening Våre Rovdyrs daglige leder Alette Sandvik. Foto: Arne Aaland.

FELLING AV KONGEØRN ER INGEN «QUICK-FIX» MOT TAP AV LAM

AV JAN ARNE STOKMO

PUBLISERT: 24. AUGUST 2023 PÅ NINA.NO

Resultatene fra et forskningsprosjekt på Fosen viser at de fleste kongeørnene tok få lam i løpet av beitesesongen, og at en høy tetthet av kongeørn ikke nødvendigvis innebærer høye lammetap. Å felle kongeørn er i tillegg forventet å ha kortsiktig effekt på lammetapet ettersom nye ørner raskt fyller det tomrom som blir etter de som tas ut.

– Kongeørn er svært knyttet til territoriet sitt. Så lenge det fins ørn som mangler territorium å hekke i, er det grunn til å tro at de relativt raskt vil erstatte de som tas ut. Derfor forventer vi at slike uttak kun har kortsiktig effekt på tapene, sier forsker Jennifer Stien i Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Sammen med kolleger har hun studert års-

ker til tap av lam på Fosen i Trøndelag i perioden 2018-2022. Blant annet har forskerne jobbet med å få oversikt over bestandene av kongeørn og havørn i området, og hvordan de varierer med hensyn til territoriale og ikke-territorielle individer. Forskerne har også skaffet data for å kunne evaluere hvilken effekt eventuelle uttak av kongeørn i området vil ha på tap av lam.

Kongeørn fotografert av et viltkamera på Fosen i forbindelse med prosjektet som studerte årsaker til tap av lam i perioden 2018-2022.

Foto: Norsk institutt for naturforskning

STORTINGET BA OM MER FORSKNING
Tap til ørn oppleves som et stort problem for deler av saueneæringen, og forvaltningstiltak som kan redusere disse har vært etterlyst i lengre tid. Saueneæringen på deler av Fosen var utsatt for høye tap av lam til kongeørn. Det førte til at Stortinget ba om mer forskning på tap i sauedriften på Fosen, for å sikre mer kunnskap om kongeørn som skadevolder. Det skulle imidlertid vise seg at tapstallene hadde endret seg mye siden forrige studieperiode.

– På Fosen fant vi at lammetapet var betydelig lavere enn det man tidligere hadde dokumentert i studier i 2014-2015. Dette på tross av at det er en høy tetthet av hekkende kongeørn i området. Dette viser at tapsomfanget i liten grad er knyttet til tettheten av territoriale kongeørn, sier Stien.

– Dette har implikasjoner for hvilken effekt man forventer av å redusere tettheten av territoriale kongeørn. Ettersom tapsnivået ikke synes å være styrt av tettheten av kongeørn-territorier, er det liten grunn til å tro at en forvaltningsstrategi der man reduserer tettheten gjennom et generelt uttak vil ha stor effekt på tapet, forklarer Stien.

I tillegg viser overvåking i studieområdet, samt studier fra andre land, at kongeørn som mangler territorium overtar relativt raskt når et område blir ledig. Dette innebærer at ørn som tas ut må ha høyere drapstakt (tar lam hyppigere) enn den som overtar reviret, skal du redusere tapet av lam på lengre sikt. Dette støtter dagens forvaltningsstrategi der uttak kun rettes mot kongeørnindivider man vet har høye drapstakter.

TERRITORIELLE PAR TOK FÅ LAM

– I prosjektperioden har ingen av de territoriale kongeørnparene tatt mange lam. Vi har altså ikke funnet noe som tyder på at uttak av spesifikke territoriale individer ville ha gitt sterkt reduserte tap, sier Stien.

I studieperioden 2018-2022 var tapene av lam i flokkene som ble studert betydelig lavere (4-12 prosent) enn det forskerne fant i 2014-2015 (18-24 %). Det skyldes både redusert tap

til fredet rovvilt, der ørn var den viktigste arten, tap som følge av sykdom og ulykker og tap med ukjent årsak.

Lam som veide under ni kilo, hadde betydelig redusert sjans til å overleve på utmark sammenliknet med større lam. Den viktigste årsaken til at lam var små ved beiteslipp, var at de var født sent.

FORESLÅR FORSINKET SLIPPDATO FOR SMÅ LAM

– En forsinket slippdato for svært små lam kan derfor være et enkelt tiltak for å redusere tap. Vi fant også at lam som unngikk å bli sanket på høsten ble funnet døde på utmark seinere. Løsninger som sikrer at alle lammene blir funnet og bragt hjem vil redusere slike tap, sier Stien.

Verdt å merke seg er at det ikke var noen sammenheng mellom andelen lam tapt på utmark og gjennomsnittlig lammevekt i besetningene. Dette tyder på at den relativt store variasjonen i tap mellom besetninger og år i studieområdet i liten grad er bestemt av variasjon i lammenes vekt og kondisjon ved beiteslipp. Vi mener variasjon i miljøbetingelsene på utmarksbeite sannsynligvis er avgjørende for den store variasjonen i tap mellom besetninger og år.

HELE RAPPORTEN:

Stien J., Mattisson, J., Hansen, I., Kleven, O., Randsby, Å.T., Loe, L.E., Ropstad, E., Mysterud, A. & Stien, A. 2023. Kongeørn som skadevolder på lam på Fosen. NINA Rapport 2308. Norsk institutt for naturforskning.

KONTAKTPERSONER:

- Jennifer Stien, forsker i NINA
- Jenny Mattisson, forsker i NINA

Foto: Roger Brendhagen.

ROVDYRGLÉDER

2. 2023

MIN FØRSTE VILLE GAUPE

AV ALETTE SANDVIK

Naturmangfoldet er selve livsgrunnlag på planeten. En rik natur er en forutsetning for vår egen overlevelse her på jorden. FNs naturpanel har slått fast at naturmangfoldet aldri før har vært så truet som det er i dag. Vi i Foreningen Våre Rovdyr er veldig opptatte av å formidle alvoret i dette, og at det haster med å snu den negative utviklingen for verdens artsmangfold.

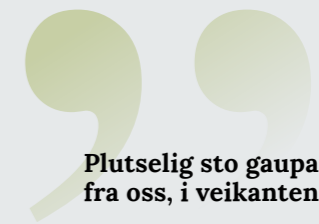
Det er også en annen viktig grunn til å ta vare på naturmangfoldet, og det er av hensyn til alt det naturen representerer av opplevelsesverdi for oss. Og selve opplevelsen av naturen gir mange av oss en økt livskvalitet.

I sommer var jeg så heldig å få møte vill gaupe i norsk natur for første gang i livet. Til tross for at dette er det mest vanlige av våre fire store rovdyr, så er det svært sjelden de blir observert i naturen. Gaupe er et typisk skogsdyr som trives best i såkalt «gaupetereng», det vil si bratte og ulendte områder med tett vegetasjon.

Radiomerkede dyr har imidlertid vist at de ofte kan dra på besøk til kulturmark og tettbygde strøk på jakt etter mat. Det er rådyr som står øverst på menyen, men de kan også spise hjort, elgkalver, hare, fugler, rev og smågnagere. Den kan også ta rein, sau og huskatter. Gaupe blir sett på som den aller dyktigste jegeren i den norske naturen og er utrolig godt tilpasset å leve i snørike områder. Lynx lynx er det vitenskapelige navnet til gaupe og det betyr ganske enkelt «lysende». Pelsen kan skifte fra mørk rødlig om sommeren til lysende gråhvit om sommeren.

Det var grytidlig om morgenen en av disse varme junidøgnene i Trøndelag som ikke bikket under 20c. Vi hadde vært ute hele natten for å se og lytte etter fugler, og siden vi var i et område med naturlige forekomster av både bjørn og gaupe så hadde vi selvsagt også sett etter spor fra disse. Etter en lang natt, med mange nattsangere og flere harer på opplevelseslista, så var vi på vei tilbake til hytta for litt søvn. Plutselig sto gaupe der, bare 50 meter fra oss, i veikanten. Eller hun satt faktisk, helt urørlig, med morgenlyset skinnende i den gylne pelsen. Med blikket våkent og rolig vekslende mellom oss tobente og skogkanten like ved. Vi kjørte sakte nærmere og håpet at øyeblikket skulle fryse slik at vi kunne få god tid til å studere dette sjeldne kattedyret som hører til i de ville, norske skogene. Og som sannsynligvis kom til landet for mer enn 9000 år siden. Da vi var 20 meter unna så reiste hun seg opp og beveget seg lydløst på myke kattepoter over den gjengrodde enga tilbake til skogen. Hun tittet seg ikke over skulderen, bare gikk med stolt og bestemt gange for å slippe å møte det som er årsaken til flest årlige gaupedødsfall i Norge; nemlig mennesket.

Det hele varte ikke mer enn i noen korte minutter, men det er en opplevelse jeg og reisefølget aldri kommer til å glemme. Vi ble lenge stående på den samme plassen som gaupe hadde vært for å se om vi kunne få et lite glimt til. Men hun var og ble borte.

Plutselig sto gaupe der, bare 50 meter fra oss, i veikanten.

Foto: Roger Brendhagen.

Etter slike møter så føler man seg litt rikere og denne gleden over å oppleve ville rovdyr i norsk natur kan ikke måles i penger.

ÅRSMØTET 2023

Foreningen Våre Rovdyr holdt sitt årsmøte på Langedrag naturpark den 26.-28. mai i år. Langedrag byr på fine rammer for oss som arbeider med å ta vare på natur og store rovdyr. Stedet er bygget opp med et sterkt ønske om å være en formidlingsarena der barn, unge og voksne er med på unike opplevelser som bygger opp under en dypere respekt for det økologiske samspillet, naturens lovmessighet og alt liv.

Det er alltid veldig hyggelig å samles og dele spennende historier om rovdyr og diskutere hvordan vi kan forbedre rovdyrenes kår i Norge. I år fikk vi også fine opplevelser og nærmøter med ulv og gaupe. Vi opplever at det er givende for alle å kunne snakke åpent og engasjert om alle de positive opplevelsene store rovdyr gir oss og oppleve et felles engasjement omkring en så viktig sak. Årsmøtet er akkurat et slikt møtepunkt for alle som ønsker å bidra i positiv retning for rovdyrene. Årets årsmøte var intet unntak og omkring 35 medlemmer, styret og ansatte hadde ankommet for å delta på årsmøte, foredrag og sosialt samvær. Årsmøtet startet formelt med lunsj kl. 13 lørdag 27. mai med rømmegrøt i spisestuen på Langedrag. Våre årsmøter har et fast innhold der vi går igjennom årsmelding og aktiviteter som har vært gjennomført foregående år. Etter dette avholdes valg av nytt styre, valgkomite og revisor. Valgkomiteens forslag til kandidater ble i år nedstemt av årsmøtet for første gang i FVR sin historie.

Det ble da fastslått fra ordstyrer at det må avholdes et ekstraordinært årsmøte med kun en sak på agendaen, nemlig valg av nytt

styre. Dette ble ført inn i årsmøteprotokollen. I ettertid har et flertall av styremedlemmene, blant annet ved bruk av juridisk veiledning, kommet fram til at dette ikke er nødvendig. Det sittende styret fortsetter dermed frem til neste årsmøte.

Etter middag var det klart for foredrag med Trond Berg. Foredraget hadde tittelen «Hva uglen lærte meg». Trond Berg er NRK Hedmark og Opplands naturmann. Han har vært fast bidragsyter i NRK-programmet «Ut i naturen» siden serien startet i 1992. Det var et meget givende foredrag der vi fikk være med Berg på en spennende ferd i uglekens verden som tydeliggjorde sammenhengene mellom gode smågnagerår og hekkesuksess. Det er ikke rent få fuglekasser han har kartlagt og ført statistikk over. Det var spesielt interessant å se sammensetningen av maten som var samlet inn fra år til år i fuglekassene.

Morgenen etter var det klart for tur til Skridunatten. Vi ønsker å takke alle våre medlemmer som kom på årsmøtet og ønsker enda flere velkommen neste år.

En av de gamle ulvene på Langedrag. Foto: Alette Sandvik.

Tor Arild Esperås og Alette Sandvik på morgenstell i fjøset. Foto: Ylva-li Sandvik.

Klare for tur søndag morgen. Foto: Carl Erik Sando.

NYTT FRA ROVFUGLMOTTAKET

AV GEIR SJØLI

Den 30. august ble en hønsehauk funnet ute i et vann i Hurdal der den basket omkring. Her fikk den hjelp av en fuglevenn som hjalp den på land og kjørte den til oss. Det viste seg å være en ung hunnfugl av året. Hun var svært lett og utmattet. Spise ville hun ikke, så vi måtte tvangsføre den med eggeplomme og kyllingbiter i tre dager. Heldigvis kviknet hun til og begynte å ta godt for seg av hele kyllinger etter hvert.

Vi la merke til at den venstre vingen ikke lå helt på plass, så vi tok henne med for å ta røntgenbilder hos Nes Dyreklinikk på Årnes som velvillig hjelper oss. Det viste seg at det var tre små brudd ytterst i fjærfestet. Veterinæren mente at de var i ferd med å gro, og foreslo en måned før neste kontroll.

En skadet rovfugl blir øyeblikkelig observert av kråkefugler som vil ta den, og hadde den kommet seg på land ville den ikke levd lenge. Hønsehauken er særlig utsatt da den hekker i gammelskog, og det er mange eksempler på tap av hekkebiotoper.

Bestanden av skogshøns og ekorn er svake på grunn av flateskogbruket, og haukene jakter ofte i kulturlandskapet der det er flere jaktmuligheter på kråkefugler og duer. Her er den også utsatt for trafikk, ledninger og glassruter. Dessverre er ikke rovfuglene populære blant mange jegere, og vi har funnet hagl i både hønsehauk og vandrefalk. Vi håper at veterinæren kan godkjenne vingen slik at den kan slippes ut i oktober. Ungfuglene trekker om høsten.

Etter flere uker med god pleie la hun godt på seg og kom opp i normal vekt på ca 1,5 kg. Da vi fikk henne veide hun bare 600 gram. Et nytt røntgenbilde 11. oktober viste at hun hadde blitt helt fin igjen og hønsehauken ble da sluppet ut der hun ble funnet i Hurdal.

Rovfuglmottaket er godkjent av mattilsynet og viltforvalteren i Viken.

Vi takker Nes Dyreklinikk for godt samarbeid.

▼
Kraftige klør på den unge damen.

HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE

Illustrasjon: Viggo Ree

HUBROEN SPØR

1. Hvor gammel kan en kongeørn bli?
 1. Rundt 25 år
 2. Omtrent 50 år
 3. Over 80 år
2. Hva spiser brunbjørnen helst før den går i hi?
 1. Lav og mose
 2. Bær med høyt sukkerinnhold
 3. Snø
3. Hvor mange hjerteslag i minuttet har brunbjørnen i hi?
 1. Mellom 10 og 20 slag
 2. Ca. 50 slag
 3. Omtrent 80 slag
4. Hva er det største trusselen for villreinen i Norge?
 1. Varmt klima
 2. Lite mat
 3. Menneskelig aktivitet
5. Hvor mange helnorske ulver ble det registrert vinteren 2022/2023?
 1. 62-69 ulv
 2. 10-14 ulv
 3. 43-44 ulv

Send inn svarene dine til fvr@fvr.no med navn og adresse. Merk emnefeltet "Hubroen spør". Vi trekker ut en vinner som vil få en premie i posten. Forrige vinner av Hubroen spør var: Falk Torp Søyland fra Oslo. Vi sender deg en premie!

Vi vil ha tegninger!

Til neste nummer så vil vi gjerne ha en tegning som du har tegnet. Det må være av et rovdyr eller fugl. Send tegningen til: Foreningen Våre Rovdyr, Postboks 195, 2152 Årnes eller digitalt til vår mailadresse: fvr@fvr.no

Predator

Store rovdyr i en moderne verden

Av Tom Schandy

FOREDRAG PÅ GREFSENKOLLEN LØRDAG 13. JANUAR 2024

Foreningen Våre Rovdyr arrangerer den 13. januar foredrag med Tom Schandy på Grefsenkollen i Oslo.

Tom er en anerkjent naturfotograf som har jobbet over hele verden i mange tiår. I sin nye bok "Predator - Store rovdyr i en moderne verden" forteller han historien om alle store rovdyr, fra den norske gaupa til Himalayas snøleopard. Over hele verden finner han at lokalsamfunn har funnet løsninger for hvordan de kan leve side om side med rovdyrene, med begrenset grad av konflikt. Hvorfor er dette så vanskelig i Norge?

Når vi skal utforme dagens rovdyrpolitikk er det mye å lære av land som har funnet gode, konfliktdependende løsninger.

Foredraget passer for hele familien, med rovdyrbilder og historier fra mange ulike land.

Det blir mulighet for å kjøpe Tom Schandy sin bok på stedet.

Billetter koster 200,- og inkluderer kaffe, te og bakverk før foredraget. Billetter finner du ved å gå inn på Grefsenkollen sin nettsider: www.grefsenkollen.no under kulturkalender.

Gratis inngang for barn under 12 år.

Dørene åpner kl. 10:30, foredraget starter kl. 11:00

INNKALLING TIL ÅRSMØTE I FORENINGEN VÅRE ROVDYR

Vi kaller herved inn til årsmøte lørdag 9. mars 2024 for alle våre medlemmer.

Møtet vil bli arrangert på Sørmarka konferansehotell som ligger i naturskjønne omgivelser bare 20 minutter syd for Oslo.

Vi spanderer lunsj på alle som kommer. Den starter kl. 13.00.

Selve årsmøtet starter kl. 14.00.

Etter årsmøtet vil det bli foredrag med Andre Holm om ulvene i Østmarka etterfulgt av middag kl. 19.00.

På søndag arrangerer vi springstur i Østmarka før avreise.

De av medlemmene som ønsker å overnatte til søndag må selv bestille dette via Sørmarka konferansehotell. Det gjøres ved å sende en e-post til: jarle@sormarka.no, oppgi referansen FVR 2024.

Nærmere informasjon om program vil bli annonsert på våre nettsider og i sosiale medier.

Meld deg på ved å sende en e-post til oss; fvr@fvr.no

For spørsmål om årsmøtet ta kontakt med daglig leder Alette Sandvik på tlf: 90 60 39 50

Julegave til rovdirene

Rovdyrene går en vanskelig tid i møte og trenger all hjelp de kan få. Færre leveområder og høye kvoter fører til at rovdirenes tilstedeværelse i norsk natur er under sterkt press.

Nå kan du gi en julegave til rovdirene!
Vi lover at vi skal kjempe vårt beste for å forbedre levevilkårene til rovdirene.

Kontonr.: 2800.11.12149
Vippsnr.: 135252

Alle gaver mellom 500 og 25 000 kroner er fradragsberettiget via Skatteetaten. Om du vil at vi skal melde inn gaven, så trenger vi ditt personnummer.

FORENINGEN VÅRE ROVDYR
Postboks 195
2151 Årnes
E-post: fvr@fvr.no
Web: rovdirene.no

STYRELEDER
Tor Arild Esperås
te@fvr.no / 413 89 190

STYREMEDLEM OG KASSERER
Morten Ree
mr@fvr.no / 481 77 973

STYREMEDLEMMER
Toril Andresen
ta@fvr.no / 924 32 146

Erling Mømb
em@fvr.no / 416 17 110

Tom Olav Trydal
tt@fvr.no

Björg Eva Öhlin
bo@fvr.no

VARAREPRESENTANTER
Morten Kraabøl
mk@fvr.no

May Britt Trydal
mbt@fvr.no

Eddie Thomas
et@fvr.no

Tage Vedal
tv@fvr.no

DRIFTSKONSULENT
Geir Sjøli
gs@fvr.no

FAGKONSULENT
Arne Flor
af@fvr.no

DAGLIG LEDER
Alette Sandvik
as@fvr.no

RÅDGIVER
Ingvild Elise Ihle
ii@fvr.no

FORENINGENS FORMÅL

Foreningens formål er:

- å arbeide for at alle norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander.
- å arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse.
- å spre faktaunderbygd og vitenskapelig informasjon til massemedia og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdirenes rolle i naturen og deres behov for høvelige biotoper.
- å støtte forskning om norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler.
- når det gjelder jakt, skadefelling/uttak og fangst, å arbeide for at det tas hensyn til
 - artenes bestandssituasjoner
 - de respektive artenes yngletid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- å være aktive på lokalplanet, på landsbasis og internasjonalt.
- å samarbeide med lokale og statlige myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner om å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og å finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdire.
- å samarbeide med andre tilsvarende organisasjoner i Norge i saker hvor det er fordelaktig med felles samarbeid for å styrke måloppnåelsen til foreningen.
- å samarbeide med tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske land, spesielt med foreningens svenske søsterorganisasjon, Svenska Rovdjursforeningen.

BIDRAG TIL FVR

Foreningen Våre Rovdyr er godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det betyr at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med 500 kr til og med 25.000 kr, enten det gis til Ulvefondet, som ordinær gave eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke medlemskontingenten.

Om du ønsker at gavebeløpet skal innrapporteres til ligningsmyndighetene trenger vi ditt personnummer. Opplysninger kan sendes til daglig leder ved mailadresse as@fvr.no

Vi har nå opprettet et kontingentsystem, som er oppgitt på medlemsfakturaen også, at du kan betale et større beløp enn det som er oppgitt og sum over medlemskontingenten vil anses som en gave til vårt arbeid. Hjertelig takk for alle bidrag.

KONTINGENTSATSER

Ordinær medlem	kr 300,-
Ordinær medlem + familiemedlem(mer).....	kr 400,-
Juniormedlem (under 18 år)	kr 100,-
Bedriftsmedlem	kr 1000,-

Medlemskap inkluderer alle årlige utgitte hefter av *Våre Rovdyr*.
Kun abonnement på *Våre Rovdyr* kr 400,-
Medlemskontingentkontonr: 2801.46.63616

Member/subscription abroad: NOK 400,-
Sparebanken Sor, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: SPSONO22
IBAN-number: NO0728014663616

ULVEFONDET

Kontonr. 2800 10 08317

Ulvefondet støtter forskning, infoarbeid og prosjekter for å redde ulven i Norge.
Gi ditt bidrag til Ulvefondet i dag!

ROVDYRENE.NO

facebook.com/rovdylene

instagram: foreningen_vaare_rovdyr